

Начало » Анализи и Коментари » Изходът като процес

Изходът като процес

12:48 | 02.07.2013 | 62917 прочитания | [Стефан Попов, РискМонитор](#)

България навлиза в период на трайна политическа криза, с нетрайни правителства и неустойчиви парламенти. Много вероятно е да става дума за десетилетие напред. Това не е непременно лоша новина, зависи кой ще се възползва от променения контекст.

Ако пробудената днес публичност се приспи отново, страната ще се върти в порочния кръг от последното десетилетие; държавата ще бъде изпълнителен орган на полукриминални групи; сектор сигурност ще бъде техен патрон и протектор; енергетиката ще бъде политически проект и т. н. Ако същата тази публичност остане за по-дълъг период пробудена, резултатът от една продължителна криза може да е здравословен.

Условията

Параметрите на настоящата политическа криза показват значително различие от по-големите кризи през 1990 и 1997 година.

Първо, активното гражданство отказва да припознае лидерството на която и да е партия. Както парламентарна, така и извънпарламентарна. ГЕРБ направила усилие да се "асоциират" с протеста, но това им бе категорично отказано. По този начин протестите демонстрират най-ясно, че са продължение на зимните протести срещу предишното управление. И че едни следващи протести, през есента или следващата пролет, ще бъдат продължение на днешните, каквито и да са обстоятелствата.

Второ, всички мерки за успокояване на гражданите са половинчати и несериозни, непропорционални на протестната възбуда. В това число влизат не само разнообразните варианти на лява програма, адресирана към облекчаване на ситуацията на бедни, пенсионери, безработни и пр. Тук се включват и неясните оферти на извънпарламентарната опозиция, към които протестиращите нямат видим интерес. Макар мнозинството граждани в митингите да имат симпатии към т. нар. "дясно", те не го привиждат като жизнеспособна алтернатива, засега.

Трето, до този момент не се е появила извънпартийна алтернатива, която да има надеждност – тоест сериозност, дълбочина, мащаб. Всички настоявания, които преминават в социалните мрежи и се обсъждат главно там, засягат частични и поправими дефекти в законодателството. По-популярен пример в началото на протестите бе настояването за нов изборен закон, или промяна на съществуващия в частта за народни представители. Това, разбира се, трябва да се направи, но едва ли някой смята, че ефектът от поправки в изборителен закон ще ни пренесе в един по-добър свят. Няма.

Четвърто, непризнавайки никакво лидерство, партийно, дори и гражданско, протестът излъчва най-сериозното си послание: парламентарното представителство на България е по принцип неспособно да се справи с общата криминализация на държавата; то е част от нея. Диагнозата и адресатът са както радикални, така и точно прицелени. Те говорят за една зрялост, която гражданинът не бе достигнал през 1990 и 1997 година. Същевременно те са извънредно безнадеждни. Но и това не е лошо, доколкото една надежда за лесна политическа алтернатива би била подвеждаща.

С други думи: протестиращият гражданин днес отказва не само да бъде лъган от други. Той отказва и сам себе си да зальгва. Протестът се изразява главно в производството на непоносим шум. Това е скритото послание: ние вдигаме шум до небесата, защото не искаме да чуем ничий глас. Няма такъв глас. Има само шумът на нашата непоносимост.

Ситуацията напред

При тези условия на протеста бъдещите развития на страната стават извънредно неопределени и неясни. Но, за трети път, това пак не е лошо. Просто залогът се вдига и рисковете нарастват.

Ясно е обаче, че при такива условия, решението не е само и просто в нови предсрочни избори. Едни избори през септември или октомври ще възпроизведат пропорциите на този парламент. При нов парламент трудността за излъчване на правителство няма да бъде занижена. Следващото правителство пак ще е заложник на малка парламентарна група като ДПС или "Атака". Носителят на мандат, какъвто е БСП сега, ще трябва пак да прави абсурдни и самоубийствени компромиси. В един нов парламент "Атака" може да е с по-малко депутати, но ще има една-две други като нея. "Обединеното дясно" може да има двама депутати и от ден първи ще се чуди как да се разграничи от парламента, в който е попаднало.

Едно необикновено решение би било БСП и ГЕРБ да лансират идея за общо правителство, което да нарекат "програмно", "експертно", "надпартийно" и прочие маскарадни клишета. И подозрението на гражданите че става дума за сделка, още по-откровено безсрамна от настоящата с "Атака", ще произведе незабавна експлозия на улицата.

Изходът като процес

Ако (а) протестите стават трайна нагласа в пробудената българска публичност, а не се свеждат до определен брой митинги в центровете на големите градове, (б) трайно отсъства лидерство, което да формулира позитивен дневен ред, посоки и график, ситуацията няма да се реши по обичайния досега

начин – избори, програми, коалиции, обединения и т. н.

Преди всичко решението няма да дойде като едно действие – например, смяна на властта както през 1997 година. То изобщо няма да се появи във формата на проста политическа комбинация. Това положение много трудно се признава от настоящата коалиция. Опасявам се, че то не се и разбира добре. Изходът от критичната ситуация днес може да дойде единствено като процес, в който страните предварително разбират, знаят и признават, че няма просто решение.

При подобно предусловие, принципно имаме следните две възможности:

Парадоксално решение. Навлизаме в една парадоксална ситуация: от една страна, "професионалната политика", която включва партии, избори, парламент и т. н., продължава да върши обичайния минимум, да се явява на избори, да формира парламентарни мнозинства, да излъчва правителства и пр. От друга страна, протестите продължават, по-бурно или с временни затихвания, но с устойчиви и радикални искания. От трета, приема се форма на отваряне на парламента към гражданската среда, в която форма протича предоговаряне на основни положения в настоящия политически живот на страната – преглед на основни сектори като енергетиката, сериозни конституционни промени, дълбока ревизия на бизнес средата, ново законодателство в критични области като избори, закон за партиите и т. н. Решението е парадоксално, защото трите му страни са в принципно несъответствие, дори противоречие. Но запазването на тази напрегнатост по време на процеса би имала здравословния ефект да предотвратява илюзии, лесни решения, отлагане и пр.

Извънреден режим. Другата принципна форма на процес, при която се избягва директен парадокс с рисковете за срив, които той носи, е обезсилване на парламента до нивата, които познаваме от началото на 1990 година. Това е тип извънредно положение, но без граждански конфликт, въведено по осъзнат и регулиран начин. Подобно решение може да се вземе от самия парламент, макар че то изисква мащаб на държавническо поведение, какъвто просто няма. Затова го маркирам като по-слабо вероятно, макар и по-добро. В такава ситуация парламентът поема ангажимент да води държавните дела по административно-служебен начин. Всички мащабни политически инициативи се обсъждат и договарят в публични форуми извън конституционно определените институции. В крайна сметка се извършват същите неща, както в предишната форма, но с ограничени пълномощия на основни институции.

И в двата варианта не се лансира окончателно решение, а процес на достигане до решения, с неизвестен в началото край, но с посока, която протестите вече са дефинирали достатъчно добре – опит за декриминализация на държавата и институциите. Може да се развият и други варианти. Но изход от безнадеждната ситуация няма да може дори да се помечтае, ако не бъде извършена операция по ограничаване на парламент и правителство за сметка на навлизане в политическата сфера на гражданския глас, който сега се извисява на улицата и свежда себе си до оглушителен шум. В този смисъл двата варианта, предложени тук, са само примери за онагледяване на посоката и на изхода като процес.

Независимо как се гледа на подобни предложения, наемам се със следната прогноза: тези два варианта на временно спусиране на парламентарния ред и разширяването му до пределите на активната гражданска сфера така или иначе ще протекат следващите месеци и дори години. Но ще протекат по един непълен, разпокъсан, разпилан начин; от време на време, по дадени конкретни въпроси, които застават временно високо в дневния ред, както става сега с избирателния закон. Тоест, в някакъв смисъл предложеното тук става, но в една крайно дефицитна форма. Сериозният, рисков, но смел и отговорен жест би бил тази разпокъсаност да се преодолее и процесът в такава рамка да протече по открит и радикален начин. Допускането, че настоящото парламентарно представителство ще излекува разлозената българска публичност е наивно, глуповато и безотговорно.

Накрая, ако гражданската сфера не знае какво означава в общ политически план "декриминализация на държавата и институции", то протестите ѝ са били извънредно утопични, с изначално неизпълними искания, по-скоро блянове. Ако пък парламентарните сили, продължават да упорстват, да смятат, че са избрани от провидението, да чакат протестите да минат като пролетния дъжд, те на свой ред заслужават да бъдат пометени. Както става вече два пъти в най-новата история.